Huoltovarmuuskeskus
Försörjningsberedskapscentralen
National Emergency Supply Agency

Jakelu

LAUSUNTO

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

29.5.2023

HVK/2023/00464-2

Lausuntopyyntö U 7 /2023 vp

Huoltovarmuuskeskuksen lausunto valtioneuvoston kirjelmäksi eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävän saannin varmistamiseksi

Huoltovarmuuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja on perehtynyt Lausuntopyyntöön tai sen taustalla olevaan materiaaliin. Huoltovarmuuskeskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Huoltovarmuuskeskus pitää kannatettavana Euroopan komission ehdotusta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävän saannin varmistamiseksi.

Strategisten raaka-aineiden EU:n oman tuotannon vahvistamisen tavoitteet ovat oikeansuuntaiset. Oman tuotannon kasvattaminen mahdollistaa myös vastuullisuuden paremman huomioonottamisen. Strategisia kumppanuuksia luonnonvaroiltaan rikkaiden kolmansien maiden kanssa tulee samalla kuitenkin edelleen lisätä raaka-aineiden hankintalähteiden monipuolistamiseksi, toimitusvarmuuden parantamiseksi ja riippuvuuksien yksittäisten maiden tuotannosta ja jalostuksesta vähentämiseksi. Kiertotalous puolestaan edistää omavaraisuutta ja vähentää neitseellisten raaka-aineiden käyttöä, joten siihenkin on syytä panostaa jatkossa.

Koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan seurauksena on Suomessa osana EU-aluetta havaittu teollisuuden tilannekuvaseurannassa raaka-aineiden arvoketjuihin kohdistuneita suoria ja epäsuoria vaikutuksia ja häiriöitä, joiden kesto on vaihdellut. Osa jatkuvasti kehittyvistä keskinäisriippuvuuksista on tunnistettu kriisien seurauksena aiempaa paremmin. **Toimintaympäristön sekä geopoliittisen tilanteen muutos on osoittanut, että raaka-aineiden saatavuushäiriöihin varautumisessa on kehitettävää. Niihin ei oltu eri tasoilla sekä toimijoiden toimesta riittävän hyvin varauduttu ja siksi tarvitaan vaikuttavia toimenpiteitä asiantilan korjaamiseksi.**

Suomessa huoltovarmuuden materiaalinen varautuminen tapahtuu ensisijaisesti aina elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden toimesta markkinaehtoisesti. Lakiperustaiset varastointijärjestelmät täydentävät kaupallisia ja käyttäjävarastoja, mutta ovat aina kooltaan sekä vaikuttavuudeltaan rajattuja. Valtion materiaalisen varautumisen tavoitteena on hankkia toimijoille aikaa korvaavien tai vaihtoehtoisten materiaalien, toimittajien ja/tai logististen reittien järjestämiseksi. Huoltovarmuuskeskuksen vastuulla olevan varmuusvarastoinnin (valtion taseessa) merkittävää laajentamista harkittaessa, tulee huolehtia riittävästä ja kestävästä tulorahoituspohjasta hankintojen mahdollistamiseksi. **Julkisen hallinnon rooli nähdään erityisesti elinkeinoelämän kilpailukykyisten toimintaedellytysten turvaajana.**

Huoltovarmuusnäkökulmasta on keskeistä huomioida, että nopeiden toimien mahdollistamiseksi ja maantieteellisestä sijainnista johtuen, kansallinen varautuminen pohjaa ensisijaisesti maakohtaiseen varastointiin ja sen suunniteltuun toteutukseen. **Unionin tason yhteinen tai muu kansainvälinen materiaalinen varautuminen täydentää ja tukee kansallista varautumista, mutta ei korvaa sitä.**

Komission tiedonsaantioikeus tulee rajoittua kansallisen varautumisen yleisiin tietoihin kansallisen huoltovarmuuden materiaalitarpeiden turvaamiseksi kriisitilanteissa. Huoltovarmuuskeskus näkee ongelmallisena mahdollisen komission laajan tiedonsaantioikeuden kansallisen varautumisen osalta kriisitilanteissa, joissa kansalliset intressit ja varautumisen taso jäsenmaiden kesken merkittävästi eroavat toisistaan, erityisesti koskien materiaalisen varautumisen yhteistyökumppaneita, materiaaleja, niiden tarkkoja määriä tai varastojen sijainteja. **Luottamuksellisen ja turvaluokitellun tiedon suojaaminen ei pidä vaarantua** myöskään julkaisuvelvoitteiden johdosta.

Huoltovarmuuskeskus katsoo, että valtioneuvoston kannassa otetaan kattavasti huomioon huoltovarmuuden kannalta oleelliset seikat ja tuodaan esille myös aloitteen eri keinoihin liittyviä avoimia kysymyksiä, joihin myös Huoltovarmuuskeskuksen mielestä tulisi kiinnittää tarkemmin huomiota. Näitä ovat erityisesti varmuusvarastointiin liittyvät käytännön toteutukseen liittyvät haasteet, keskitetyn tiedon julkaisun luottamuksellisuuden varmistaminen sekä ehdotettujen keinojen yhteensopivuus Suomen huoltovarmuusjärjestelmän sekä muiden EU-aloitteiden ja kansallisten toimien kanssa.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa (tommi.tyrvainen@nesa.fi, 029 505 1077).

Johtava varautumisasiantuntija Tommi Tyrväinen